

POSTANOWIENIE

Dnia 22 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku Z. Ż.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o umorzenie należności z tytułu składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 lutego 2018 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...).
z dnia 5 października 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 października 2017 r. Sąd Apelacyjny uchylił wyrok Sądu Okręgowego w O. z dnia 7 lutego 2017 r. oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. z dnia 11 lipca 2014 r. i sprawę przekazał do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu; nadto orzekł o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej wnioskodawcy w postępowaniu sądowym.

Przedmiotowe rozstrzygnięcie zapadło w następującej sekwencji zdarzeń. Sąd Okręgowy w O. wyrokiem z dnia 7 lutego 2017 r. oddalił odwołanie Z. Ż. w przedmiocie umorzenia składek. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012 r., poz. 1551, ustawa abolicyjna), warunkiem umorzenia jest zapłata

należności składkowych, które nie podlegają umorzeniu. Wnioskodawca tego warunku nie zrealizował, co też uzasadnia oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny w (...) nie podzielił przedmiotowego stanowiska, odwołując się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2016 r., I UZ 18/16 (LEX nr 2188221). Przede wszystkim, decyzja wydana na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej, która nie określa kwot należności, niepodlegających umorzeniu, o których mowa w art. 1 ust. 10 tej ustawy, dotknięta jest nieusuwalnym brakiem. Jego konwalidacja może nastąpić jedynie w przypadku ponownego rozpoznania sprawy przez organ rentowy. Tym samym doszło w postępowaniu sądowym do zaniechania rozpoznania istoty sprawy, co z kolei obliguje do rozstrzygnięcia w myśl art. 477^{14a} k.p.c. w związku z art. 386 § 4 k.p.c.

W zażaleniu organ rentowy zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest: art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c., przez błędne jego zastosowanie i uchylenie wyroku Sądu Okręgowego oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, mimo istnienia przesłanek do merytorycznego rozpoznania sprawy i braku konieczności uzupełnienia postępowania przed organem rentowym.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest zasadne. Już na wstępie należy wskazać na charakter złożonego zażalenia w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który zamyka się w płaszczyźnie formalnej (procesowej) kontroli zaskarżonego orzeczenia, a zwłaszcza na przesłankach uchylenia rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. W ten sposób ukształtowane warunki brzegowe wykluczają ingerencję w merytoryczne stanowiska orzekających Sądów.

W przedmiotowym postępowaniu kontroli Sądu Najwyższego zostaje poddana wyłącznie przesłanka uchylenia zaskarżonego wyroku. W sytuacji, gdy podstawą kasatoryjnego rozstrzygnięcia były przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c., rolą Sądu Najwyższego jest weryfikacja, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji. Antytetyczne rozumowanie nie znajduje

zakotwiczenia w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie krzyżuje się z uprawnieniem pozwalającym na ingerencję w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji, jak też nie służy kontroli materialnoprawnej podstawy orzeczenia. Ta przecież stanowi domenę postępowania kasacyjnego i nie może być zastępowana trybem zażaleniowym, który z nią nie konkuruje. Kwestię jednoznacznie wyjaśnia judykatura, a w celu ostatecznej klaryfikacji warto odwołać się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12 (LEX nr 1265544), czy też z dnia 23 maja 2013 r., IV CZ 50/13 (LEX nr 1365751).

W judykaturze przesądzone zostało, że wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i poprzedzającą go decyzję organu rentowego, z przekazaniem sprawy do rozpoznania bezpośrednio temu organowi, jest zaskarżalny zażaleniem przewidzianym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Wskazuje się bowiem, że art. 477^{14a} k.p.c. nie ma samodzielnego bytu i jego zastosowanie wymaga w pierwszej kolejności spełnienia warunków z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c., czyli zaistnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie apelacji przez uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji. Wyrok wydany na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. jest co prawda rozstrzygnięciem dalej idącym, ale - mimo, że obejmuje (niejako w pierwszej kolejności) orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji - nie pochłania art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c., ale stanowi jego dopełnienie. Podkreśla się zatem, że możliwość przekazania sprawy organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c. powinna być ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym. Przepis art. 477^{14a} k.p.c. stosowany jest zatem wówczas, gdy konieczne jest skasowanie decyzji organu rentowego i wydanie nowej, po przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania, w tym przeprowadzenia prawidłowego postępowania przed tym organem - uwzględniającego wszelkie wymagania wynikające z prawa materialnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2013 r., II UZ 83/12, LEX nr 1555571; z dnia 30 września 2014 r., III UZ 9/14, LEX nr 1515151; z dnia 27 listopada 2014 r., III UZ 12/14, LEX nr 1628950; z dnia 15 października 2015 r., I UZ 10/15, LEX nr

1817649; z dnia 22 marca 2016 r., I UZ 42/15, LEX nr 2056857; z dnia 28 czerwca 2016 r., I UZ 10/16, LEX nr 2099032; z dnia 11 października 2016 r., I UZ 18/16, LEX nr 2188221).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Ten pogląd zwalcza w zażaleniu pozwany. Poza sporem pozostaje, że dana sprawa dotyczyła umorzenia składek w związku z regulacjami ustawy abolicyjnej. Pozwany w zażaleniu podnosi, że wskazał w toku postępowania sądowego (pismo z dnia 23 września 2015 r.) należności do opłacenia z tytułu składek niepodlegających umorzeniu. Stosowna informacja została doręczona bezpośrednio pełnomocnikowi wnioskodawcy, a zatem po stronie odwołującej się istniała pełna świadomość co do wysokości i okresów zaległości, jakie winny być uregulowane. Zresztą, wywodzi dalej skarżący, są one znane osobie prowadzącej działalność gospodarczą, która w oparciu o treść deklaracji z łatwością może je odtworzyć, wykorzystując do tego udostępniany przez organ rentowy program „Płatnik”.

Struktura przedstawionej wyżej argumentacji żalącego opiera się na domniemaniach faktycznych, co do tego, że sam odwołujący się powinien znać swoje zadłużenie. Nie negując tego rodzaju wnioskowania, skarżący pomija rozwiązania wynikające z ustawy abolicyjnej, która obligeje pozwanego do zastosowania określonego modelu postępowania, niezależnie od stopnia świadomości osób prowadzących działalność gospodarczą odnośnie do posiadanych w Zakładzie zaległości. Dodatkowo, w zażaleniu skarżący w żaden sposób nie podejmuje wysiłku konfrontacji argumentów, na które powołał się Sąd Apelacyjny. Chodzi oczywiście o pogląd Sądu Najwyższego zawarty w postanowieniu z dnia 11 października 2016 r., I UZ 18/16 (LEX nr 2188221). W powołanym judykacie zauważono, że ustawa abolicyjna ustanowiła dwuetapowe postępowanie umarzania nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne w przypadku osób podlegających w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 28 lutego 2009 r. obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności w rozumieniu art. 8 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1778, dalej jako ustawa systemowa).

W pierwszej kolejności Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzję określającą warunki umorzenia (art. 1 ust. 8), a następnie decyzję o umorzeniu należności lub odmowie ich umorzenia (art. 1 ust. 13). Użycie w art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej zwrotu „ustala także” jasno wskazuje, że przewidziana w tym przepisie decyzja powinna zawierać dwa elementy składowe, po pierwsze - określenie warunków umorzenia ustanowionych w ust. 10-12 oraz po drugie - ustalenie kwot należności podlegających umorzeniu. Warunkiem umorzenia należności składkowych (w kwotach ustalonych w decyzji określającej warunki umorzenia) jest nieposiadanie, na dzień wydania decyzji o umorzeniu (przewidzianej w art. 1 ust. 13 pkt 1), składek niepodlegających umorzeniu oraz pozostałych należności powstałych w konsekwencji ich nieopłacenia. Skoro przesłankę spełnienia tego warunku stanowi spłata niepodlegających umorzeniu należności określonych w art. 1 ust. 10, w trybie przewidzianym w art. 1 ust. 11 i 12, a konsekwencją jego niespełnienia jest wydanie decyzji o odmowie umorzenia należności (art. 1 ust. 13 pkt 2), to organ rentowy w decyzji wydanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy powinien warunek ten określić (skonkretyzować) przez wskazanie również kwot należności niepodlegających umorzeniu, przypadających do spłaty na datę złożenia wniosku.

Z kolei osoba występująca z wnioskiem o umorzenie należności powinna nie tylko wiedzieć, jakie kwoty należności - według wyliczeń organu rentowego - podlegają umorzeniu, ale także jakie przypadają do zapłaty oraz mieć możliwość ich zakwestionowania w odwołaniu wniesionym od decyzji określającej warunki umorzenia (art. 1 ust. 16 ustawy abolicyjnej).

Zestawienie powyższych powinności organu rentowego prowadzi do akceptacji zaskarżonego rozstrzygnięcia. Z tych względów orzeczono w myśl art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.

r.g.